

Шляхи реалізації всеукраїнського науково-педагогічного проекту «Інтелект України» в Бердянській гімназії №1 «Надія»

Олександра ХОЛТОБИНА,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики професійної освіти Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди,

Олена ВОЛОДЬКО,

учитель початкових класів, заступник директора з навчально-виховної роботи

Загальновизнано, що обдарована молодь – це майбутня еліта будь-якої країни в усіх сферах суспільного життя, найважливіший фактор її соціально-економічного та духовного піднесення, забезпечення конкурентоспроможності на світовій арені [11]. Виховання інтелектуальної еліти нації вважається одним із найважливіших напрямів державної політики України в галузі освіти. Так, у Національній доктрині розвитку освіти (2002 р.) наголошується: «Держава має забезпечувати створення умов для розвитку обдарованих дітей та молоді» [3].

Теоретичним підґрунтям процесу становлення системи меритократичної освіти є праці українських і зарубіжних учених з питань психології та педагогіки здібностей (Т.Артем'єва, С.Барт, А.Біне, Д.Богоявленська, Д.Векслер, Ф.Вернон, Дж.Гілфорд, Е.Голубєва, В.Дружинін, В.Крутецький, Н.Лейтес, О.Леонт'єв, К.Платонов, С.Рубінштейн, Р.Стренберг, Ч.Спірмен, Б.Теплов, Л.Терсоун, Е.Торенс, Л.Хамфрейс, М.Холодна, В.Шадриков, В.Штерн, В.Юркевич та ін.), психології та педагогіки обдарованості (Г.Бурменська, Ю.Гільбух, Н.Лейтес, А.Матюшкин, Д.Перкінс, В.Слуцький, Б.Теплов, В.Чудновський, К.Юнг, В.Юркевич та ін.), положення особистісно орієнтованого (І.Бех, Є.Бондаревська, С.Кульневич, К.Роджерс, С.Подмазін, О.Савченко, В.Серіков, І.Якиманська та ін.) і компетентнісного (О.Локшина, О.Овчарук, О.Пометун, Д.Райшен та ін.) підходів, культурно-історична теорія походження й формування психіки та свідомості (Л.Виготський та ін.), основні положення онтологічного підходу до феномена обдарованості (В.Дружинін, В.Шадриков та ін.). Про важливість розвитку інтелектуальних можливостей особистості пише В.Сухомлинський: «У процесі навчання здійснюється головна мета розумового виховання – розвиток інтелекту».

Сьогодні об'єктивно вимагає переведення освітнього процесу на технологічний рівень, активізації пошуку перспективних інноваційних науково-дослідних технологій. Інноваційний підхід – це спроба пошуку нової моделі початкової школи на основі осучаснення організації навчально-виховного процесу, оновлення змісту і структури освіти, впровадження у педагогічну практику інноваційних технологій навчання і виховання та розумне їх поєднання з класичними. Розуміння необхідності створення елітарної системи освіти для обдарованих дітей і молоді прийшло сьогодні і в Україну. Саме таким інноваційним підходом до навчання учнів є **науково-педагогічний проект «Інтелект України»**. Проект розроблено в контексті концепції меритократичної освіти. Він ґрунтується на принципах системного, діяльнісного, синергетичного, особистісно орієнтованого, компетентнісного підходів, які узгоджуються із загальнопедагогічними принципами та відображають сучасний рівень і тенденції розвитку національної системи освіти [11].

Тож з метою формування в учнів цілісного наукового світогляду, загальнонаукової, навчальної, загальнокультурної, технологічної, комунікативної і соціальної компетентностей, оволодіння засобами навчально-пізнавальної і практичної діяльності, виховання учня як громадянина України, національно свідомої, вільної, демократичної, життєво і соціально компетентної особистості, здатної здійснювати самостійний вибір, приймати відповідальні рішення у різноманітних життєвих ситуаціях, розвиток академічної обдарованості учнів на основі виявлення їхніх задатків і здібностей, збереження і зміцнення морального, фізичного і психічного здоров'я Бердянська гімназії №1 «Надія» 2012 року розпочала впровадження науково-педагогічного проекту «Інтелект України» [там само].

Початкова школа гімназії №1 «Надія» працює на засадах компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів до навчання і виховання. З метою реалізації проекту вчителі початкових класів широко застосовують інтерактивні технології, «занурюючи» учнів у «ситуації успіху», що спрямовує на подолання всіх навчальних, а пізніше і життєвих перешкод. Вони мають високий рівень мотивації до навчання, вміють працювати з інформацією. На кожному уроці формується емоційно-позитивний стан дитини в процесі навчання шляхом спеціального добору таких видів завдань: виконання пісень у форматі караоке, читання текстів способом стеження за диктором, презентації, робота з уривками мультфільмів (озвучування) та пошук переглянутого в тексті, вправа «Фотоапарат» тощо.

Учні початкових класів працюють за навчально-методичними комплектами з предметів (підручники – зошити з друкованою основою), які забезпечені комп'ютерною підтримкою (аудіо-, відеозаписами). Такі посібники має вчитель. Вони дають змогу реалізувати діяльнісний підхід до організації навчального процесу. Учень, засвоюючи матеріал, виконує такі пізнавальні дії, як сприйняття, осмислення, запам'ятовування, практичне застосування знань, подальше виконання навчальних дій на повторення, поглиблення та їх засвоєння. Велику увагу вчителі приділяють ознайомленню з різними способами запам'ятовування: використання наочності, застосування алгоритмів, опорних схем, відеоматеріалів, аудіозаписів тощо.

Школярі працюють в групах, парах, адже групові форми навчання дають змогу диференціювати та індивідуалізувати процес навчання, сформулювати внутрішню мотивацію до активного сприйняття, засвоєння та передачі інформації, комунікативні

Заняття у проектних класах «Інтелект України»

якості, активізувати розумову діяльність, знайти креативні рішення поставлених завдань, репрезентувати результати своєї діяльності. З метою забезпечення мотивації учіння вчителі використовують: цікавий текстовий матеріал («Хвилинка Знайка», тематичні казки); ілюстрації; дидактичні ігри; вправи, що передбачають цікавий для учнів процес виконання («Великі математичні перегони», «Орфографічні перегони», «Літературні перегони», «Зоряні перегони», «Евристичні перегони»); завдання, що спонукають до пошуку значущих для дитини результатів тощо (конкурс «Найрозумніший», конкурс знавців української мови, математична олімпіада).

Діти із задоволенням виконують завдання на розвиток зорової пам'яті (пиктограми, зорово-слухові диктанти, малюнки з пам'яті того, що побачили в презентації, слайд-презентації) і занотують побачене в навчальний посібник – зошит, потім перевіряють та уточнюють, уваги (знайти помилки під час читання за диктором), спостережливості, кмітливості (розв'язи приклади за встановлений час – «Математичні перегони», «Веселий потяг»), формулювання припущень («Придумай своє закінчення казки», «Склади вірш, римуючи слова»), встановлення послідовності певних дій (встанови послідовність подій казки і перекажи її, напиши літеру, користуючись алгоритмом

написання), самооцінку (на уроках математики розфарбує свій трофей «Кубок переможця», «Медаль переможця», «Сходинки Чемпіона»).

На кожному уроці широко використовується дидактичний матеріал (пам'ятки, тести, сюжетні малюнки), правила (Мудрої Сови або Королеви Каліграфії), вказівки, алгоритмічні приписи (наприклад, алгоритм написання літер, цифр), що засвоюються учнями як уміння і навички, роздатковий матеріал, мультимедійний супровід, інформаційно-комунікаційні технології та мультимедійне забезпечення. Їх застосування дає змогу інтенсифікувати процес навчання в початковій школі, зробити його наочним і динамічнішим, скоротити час на вивчення теми, підвищити рівень сприйняття і розуміння учнями матеріалу, сформувані уміння працювати з інформацією, досліджувати, тобто використовувати технологію проблемного навчання, розвивати комунікативні здібності.

Всі учасники навчально-виховного процесу значну увагу приділяють здоров'язбережувальним технологіям, на основі яких формується ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, до самого себе та інших людей, поведінка в соціумі. Для кожного навчального предмета, на кожний урок розроблено музичні вправи для фізкультхвилинок, що пов'язані з темою та змістом уроку й спрямовані на формування у дітей життєвих навичок (виконання ранкової зарядки, заняття з фізичної культури, заняття спортом, хвилинки релаксації, вправи для очей).

Характерною особливістю змісту навчання учнів початкових класів гімназії №1 «Надія» за науково-педагогічним проектом «Інтелект України» є інтеграція і міжпредметні зв'язки. Реалізація такого змісту сприяє формуванню та розвитку в них ключових компетентностей:

- громадянської (на уроках курсів «Людина і світ», «Навчаємося разом», «Українська мова», «Літературне читання»);
- соціальної (на уроках курсів «Єврика», «Математика», «Людина і світ», «Навчаємося разом», «Українська мова», «Літературне читання»);
- уміння вчитися (на уроках курсу «Навчаємося разом»);
- загальнокультурної (на уроках курсів «Людина і світ», «Навчаємося разом», «Українська мова», «Літературне читання»).

Пріоритетною метою навчання читанню у початковій школі гімназії №1 «Надія» є формування **читацької компетентності учнів**, усвідомлення себе як грамотного читця, здатного використовувати такі навички для самоосвіти. У Державному стандарті загальної початкової освіти читацька діяльність розглядається як «комунікативна мовна пізнавальна діяльність, спрямована на сприйняття, осмислення і відтворення прочитаного» [12]. Кожний урок читання в початковій школі пов'язаний з іншими навчальними предметами – «Українська мова», «Людина і світ», «Навчаємося разом», «Мистецтво»,

а також із позакласними заходами. Вчителі початкових класів, які працюють за науково-педагогічним проектом «Інтелект України», доцільно використовують технічні засоби навчання, оскільки вони поєднують зорову та слухову наочність, подають події в просторі й часі, відтворюють дійсність у зовнішньо схожих з нею образах. Фрагменти фільмів, мультфільмів, вистав, телепередач роблять уроки особливо цікавими та пізнавальними. Значна увага приділяється питанню літературно-художнього розвитку учнів на уроках читання вже з 1-го класу, де цей процес є дуже багатограним, оскільки охоплює і роботу з ознайомлення із літературними жанрами, і роботу над словом, його лексичним значенням, відчуттям звукової краси та художньої образності. На кожному уроці учні працюють із загадками, чистомовками, віршами, приказками, прислів'ями, дитячими піснями.

Вчителі початкових класів використовують різні завдання, які охоплюють мотиваційний і процесуальний напрями процесу формування читацької компетентності учнів, а саме:

1. Завдання, що сприяють емоційному сприйняттю поетичних та прозових творів. Позитивним моментом у сприйманні художнього твору є виникнення в дитини відчуття своєрідної близькості, зв'язку з його героями. Це допомагає їй краще зрозуміти бажання, думки інших людей, збагнути людську цінність й усвідомити свою унікальність (наприклад: які почуття викликав у вас вірш Т.Г. Шевченка?).
2. Завдання, в основі яких використання прийому емпатії – співпереживання з героями твору шляхом перевтілення в ці образи. Перевтілення дає поштовх до роздумів, переживань, оцінювання, змогу розвивати творчі здібності учня, стимулювати його активність, збуджувати інтерес до власного емоційного стану, сприяє самоствердженню, вірі у власні можливості (наприклад, завдання «Озвуч мультфільм»).
3. Завдання для розвитку творчої уяви засобами слова.
4. Завдання, що сприяють збагаченню словникового запасу дітей (вправа «Тлумачний словничок»).
5. Творчі види роботи на основі прочитаного тексту (наприклад: придумай своє закінчення казки).
6. Літературні ігри, кросворди, ребуси, вікторини, завдання тестового характеру, основою яких є навчальний матеріал з літератури (тексти художніх творів, теоретико-літературні поняття, відомості з біографії письменників тощо).

Щоб твір був повністю сприйнятий учнями, вчителі обов'язково проводять його логічний аналіз. Корисними тут є завдання на смисловий і структурний аналіз твору: визначення основного у творі (добір заголовка, складання плану, формулювання головної думки тексту), порівняння вчинків і характерів героїв, художніх описів, вражень [13].

Усі ці етапи роботи вчителі намагаються організувати так, щоб розвивати літературні здібності учнів. Наприклад, діти складають не лише

простий план твору, а й цитатний, використовуючи прислів'я, фразеологічні звороти. А з допомогою готових таблиць «Характеризуємо героя» вони легко готують зв'язну розповідь про персонажів твору, співставляють його з іншими чи дають порівняльний аналіз. Систематичне і продумане використання таких завдань та ігор у навчанні сприяє не тільки літературному розвитку, а й забезпечує загальний розвиток особистості дитини.

Реалізація інноваційного підходу до навчання та високі результати моніторингу якості знань з базових предметів у класах, які працюють за науково-педагогічним проектом «Інтелект України», організація педагогічного процесу підвищують рівень навчальних досягнень, забезпечують психолого-емоційну комфортність і подальшу соціальну адаптованість учнів, готовність реалізувати особисті якості в індивідуальній чи колективній діяльності (в системі «учитель–учень», «учень–учень»).

Література

1. Закон України «Про загальну середню освіту» // Початкова школа. – 1999. – №8. – С. 1–12.
2. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1–4 класи. – К.: Освіта, 2011. – 392 с.
3. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – 23 квітня (№23).
4. Білик Н.І. Обдаровані діти: виявлення і досвід розвитку / Н.І. Білик, В.Ф. Моргун, Н.В. Настенко // Завуч. – 2000. – №6. – С. 1–8.
5. Богданова Д. Робота з обдарованими дітьми в умовах масової школи / Д.Богданова, Л.Гончаренко // Управління школою. – 2004. – № 14. – С. 20–24.
6. Ващенко Г. Загальні методи навчання: підручник для педагогів / Г.Ващенко. – К.: Всеукраїнське педагогічне товариство ім. Г.Ващенка, 1997. – 410 с.
7. Виговський О. Концептуальні засади діагностики обдарованості на ранніх етапах її розвитку / О.Виговський // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001. – №4. – С. 57–61.
8. Гончаренко С. Комплексна діагностика інтелектуального розвитку учнів 7–11 кл. / С.Гончаренко, Л.Манилова // Практична психологія і соціальна робота. – 2001. – №4. – С. 24–28; №5. – С. 14–18.
9. Гузик М. Як не втратити таланти. Технологія навчання обдарованих / М.Гузик // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001. – №2.
10. Кульчицька О. Творчі здібності та особливості їх прояву / О.Кульчицька // Обдарована дитина. – 2000. – №1. – С. 10–14.
11. Концепція реалізації науково-педагогічного проекту «Інтелект України». Додаток 2 до Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту від 10.07.2012 №797.
12. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua>
13. Заброцька С.Г. Літературний розвиток молодших школярів [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.nachalka.com.ua/publ/literaturnij_rozvitok_molodshikh_shkoljari/11-1-0-1254

Олександра ХОЛТОБИНА, Олена ВОЛОДЬКО Шляхи реалізації всеукраїнського науково-педагогічного проекту «Інтелект України» в Бердянській гімназії №1 «Надія»

У статті розглянуто основні шляхи реалізації всеукраїнського науково-педагогічного проекту «Інтелект України» в Бердянській гімназії №1 «Надія». Огрунтовано особливості організації навчально-виховного процесу в 1–4-х класах. Проілюстровано цілісний процес упровадження навчального та навчально-методичного забезпечення, реалізації системних міжпредметних зв'язків, створення на кожному уроці ситуації успіху, зацікавленості та комфорту.

Ключові слова: всеукраїнський науково-практичний проект «Інтелект України», навчально-методичне забезпечення, реалізація системних міжпредметних зв'язків, ситуація успіху і комфорту.

Александра ХОЛТОБИНА, Елена ВОЛОДЬКО Пути реализации всеукраинского научно-педагогического проекта «Интеллект Украины» в Бердянской гимназии №1 «Надия»

В статье рассмотрены основные пути реализации всеукраинского научно-педагогического проекта «Интеллект Украины» в Бердянской гимназии №1 «Надия». Обоснованы особенности организации учебно-воспитательного процесса в 1–4-х классах. Проиллюстрирован целостный процесс внедрения учебного и учебно-методического обеспечения, реализации системных межпредметных связей, создания на каждом уроке ситуации успеха, заинтересованности и комфорта.

Ключевые слова: всеукраинский научно-практический проект «Интеллект Украины», учебно-методическое обеспечение, реализация системных межпредметных связей, ситуация успеха и комфорта.

Oleksandra KHOLTOBINA, Olena VOLODKO The ways of the All-Ukrainian scientific-pedagogical project «Intellect of Ukraine» realization in Berdyansk gymnasium №1 «Nadiya»

The article deals with the main ways of All-Ukrainian scientific-pedagogical project «Intellect of Ukraine» realization in Berdyansk gymnasium № 1 «Nadiya». It considers the peculiarities of educational process organization in 1–4 forms. Here is illustrated the complete process of introduction the educational and educational methodical ensuring, the realization of system intersubject connections, the creation of the situation of success and comfort at each lesson.

Keywords: All-Ukrainian scientific-pedagogical project «Intellect of Ukraine», complete process of introduction the educational methodical ensuring, realization of intersubject connections, situation of success and comfort.